

VỀ NHỮNG VẤN ĐỀ THEN CHỐT CỦA XÃ HỘI HỌC ĐƯƠNG ĐẠI

SAÏD AMIR ARJOMAND

LTS. Đại hội Xã hội học toàn thế giới lần thứ 14, họp tại Monreal từ 26.7 đến 1.8.1998 đã bầu ra Ban biên tập mới của Tạp chí "Xã hội học Quốc tế" (International Sociology) - diễn đàn của Hội Xã hội học Quốc tế. Tổng biên tập mới của tạp chí là ông Saïd Amir Arjomand - Giáo sư trường Đại học Tổng hợp bang New York (Mỹ). Trên tạp chí "Xã hội học quốc tế" số 1.1999, ông đã gửi tôi độc giả bức thư dưới đây. Chúng tôi dịch để bạn đọc tham khảo.

Một vinh dự to lớn kèm theo nhiều thách thức là những gì đã được trao cho Ban biên tập tạp chí "Xã hội học Quốc tế" trước thềm thiên niên kỷ mới, vào thời điểm 10 năm sau bước chuyển quan trọng của lịch sử thế giới. Các sự kiện chính trị đầy kịch tính của năm 1989, diễn ra bởi tác động của làn sóng biến đổi công nghệ và văn hóa xã hội, đã ghi dấu thời khắc chuyển giao lịch sử - một thời khắc không kém phần trọng đại so với các cuộc cách mạng dân chủ và cách mạng công nghiệp trước đây. "Thế kỷ 21 trường kỳ" đã mở ra trước mắt chúng ta như dự báo của một xã hội toàn cầu mang ý nghĩa to lớn đủ sánh với bước chuyển vĩ đại đã diễn ra trong xã hội học cổ điển. Cộng đồng quốc tế các nhà xã hội học thế hệ chúng ta đang đứng trước một thách thức - hiểu cho thấu đáo những biến đổi mang tính thời đại sẽ diễn ra trong một tương lai gần đây chất so sánh, chất lịch sử. Và tạp chí "Xã hội học Quốc tế" đang đứng trong một bối cảnh thuận lợi, để thực hiện vai trò của mình trong việc giải quyết nhiệm vụ lịch sử này.

Hội Xã hội học Quốc tế đã kỷ niệm 50 năm ngày thành lập tại Đại hội các nhà xã hội học toàn thế giới họp ở Monreal vào tháng 7 năm 1998. Tờ tạp chí "Xã hội học Quốc tế" của Hội tới nay là năm phát hành thứ 14. Nó phải hoàn thành nhiệm vụ giới thiệu những nghiên cứu có chất lượng cao nhất về các vấn đề tổ chức xã hội, các biến đổi nhóm xã hội và xã hội học so sánh, đồng thời phải đạt tới sự thừa nhận trên toàn thế giới về uy tín của một tạp chí đầu ngành trong lĩnh vực khoa học này. Với tư cách là diễn đàn của Hội Xã hội học Quốc tế, từ nay tạp chí "Xã hội học Quốc tế" sẽ tiếp tục giới thiệu những quan tâm mang tính khoa học và nghiên cứu của các hội viên. Tùy theo mức độ hình thành của môn Xã hội học ở các khu vực khác nhau trên thế giới, tờ tạp chí cũng sẽ phản ánh sự phát triển của tính đa dạng và đặc thù trong những khuynh hướng xã hội học truyền thống. Bên cạnh đó, nó cũng có thể và phải đáp ứng được đòi hỏi về mặt trí tuệ của thời đại chúng ta. Các chủ đề cổ điển của những biến đổi và xung đột xã hội, chủ đề phát triển và hiện đại hóa với những phần bổ sung trong thời gian gần đây như: toàn cầu hóa và hệ thống văn hóa, chính trị, kinh tế thế giới, đã có một đời sống mới cùng với sự bành trướng của kinh tế thị trường và dân chủ hóa, quyền lực pháp luật và quyền con người. Sự phát triển văn hóa hiện đại và những bước chuyển trong các tôn giáo toàn cầu bởi tính năng động nội tại của chính bản thân chúng, cùng với những cuộc đối thoại, những xung đột giữa các nền văn minh đã tạo nên một bước tiến lớn nhờ rất nhiều động thái xã hội ở tầm địa phương, tầm quốc gia và tầm xuyên quốc gia, mở ra một thế

kỷ mới của sự tái cấu trúc thiết chế ở nhiều phần của thế giới. Đồng thời, chúng ta cũng đã chứng kiến những cuộc xung đột dân tộc và sắc tộc, những vụ diệt chủng, những cuộc nội chiến, những hiện tượng giải thể xã hội với khả năng quan sát và nghiên cứu chúng ở mật độ dày đặc chưa từng có. Lẽ dĩ nhiên, tạp chí "Xã hội học Quốc tế" sẽ ưu tiên trước hết cho việc đăng tải các nghiên cứu thuộc các lĩnh vực trên. Nhằm mục đích này, chính sách của Ban biên tập đương nhiệm sẽ tiếp tục cho phát hành các số tạp chí theo chuyên đề. Mỗi một số trong loạt 4 số hàng năm như thường lệ sẽ giới thiệu những chủ đề quan trọng nhất của ngành Xã hội học Quốc tế. Song nhiệm vụ cơ bản nhất, cao hơn cả các nghiên cứu thực nghiệm, mang tính tất yếu và tiên quyết, là đưa ra một ngôn ngữ khái niệm thỏa đáng để nhận biết các biến đổi xã hội trong thế kỷ 21.

Đến nay đã bộc lộ rõ các hạn chế trong việc hiểu biết về một thế kỷ mới của những biến động to lớn trong mô hình xã hội, nếu chỉ dựa trên những khái niệm và những cách lý giải máy móc xuyên lịch sử về các biến đổi xã hội từng phù hợp với kinh nghiệm của các cuộc cách mạng công nghiệp. Người ta cũng đã phải thừa nhận rộng rãi sự bất lực ở chừng mực nhất định của xã hội học cổ điển và xã hội học thế kỷ 20 trong mục tiêu giải quyết thỏa đáng những vấn đề của thời đại hiện nay cũng những vấn đề văn hóa, chính trị và các loại hình hoạt động của con người (human agency). Tuy nhiên, cho tới thời điểm này cũng chưa đưa ra được một cách hệ thống những khả năng đối chọi thật xác đáng. Một điểm cũng đã rất rõ ràng là những kỳ vọng về giá trị xuyên lịch sử của các lý thuyết biến đổi xã hội và mô hình văn hóa xã hội trước đây đã không còn đứng vững khi đối mặt với những con đường phát triển xã hội và rất nhiều mô hình xã hội đang diễn ra rất khác nhau. Chúng ta phải đưa ra được kết luận và chống chọi được với sức cám dỗ trước sự thay đổi vội vã của các luận điểm đã đến hồi cần gạt bỏ về những lý thuyết toàn năng ảo và mơ hồ chung chung, như kiểu hậu công nghiệp, toàn cầu hóa hay bất kỳ khẩu hiệu nào khác, đang là một nét đặc trưng của thời đại chúng ta. Một điều rất thú vị là những hệ hình giàu hứa hẹn nhất để hiểu vai trò của văn hóa, chính trị và các hoạt động (agency) trong một thế kỷ mới của biến động xã hội lại có thể tìm thấy ở những lý giải mang tính so sánh và diễn giảng về sự biến đổi cấu trúc nhóm xã hội và các thiết chế của một thế giới cũ trong xã hội học tôn giáo của Max Weber. Song, đây cũng chỉ là một trong những xuất phát điểm có thể có. Tạp chí "Xã hội học Quốc tế" sẽ đưa ra những quan điểm lý thuyết khác nhau trong việc thừa nhận các truyền thống xã hội học và kinh nghiệm lịch sử. Song mục đích chính trong đường lối biên tập của chúng tôi là đảm bảo cho sự phát triển của một ngôn ngữ lý thuyết mới mẻ, có cơ sở thực nghiệm xác đáng, được hình thành trên nền hoạt động nghiên cứu không chỉ ở phương Tây mà là toàn thế giới trong thiên niên kỷ mới. Các tạp chí như: "Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik", "Année sociologique" và "Annales: économies, sociétés, civilisations" đã đóng vai trò to lớn trong sự phát triển những ngôn ngữ khái niệm khoa học xã hội trong thế kỷ 20. "Xã hội học Quốc tế" cũng phải trở thành diễn đàn cho sự phát triển ngôn ngữ khái niệm xã hội học trong thế kỷ mới.

Nguồn: Tạp chí *Các nghiên cứu xã hội học*.
Số 2/2000. Bản dịch tiếng Nga của N.V. Romanovskij. Trang 125-126.

Người dịch: ĐINH THỊ PHƯƠNG THẢO